8 Kasım Dünya Şehircilik Günü: Kentlerin Geleceği, Planlamanın Toplumsal Sorumluluğu

Arjantin'in ilk şehir planlama profesörü Carlos María della Paolera, kent planlamasının insan yaşamını iyileştireceğine inanıyordu. Bu amaçla tasarladığı ve güneş, hava ve doğayı simgeleyen öğelere yer verdiği logo, planlamanın insan ve doğayla kurduğu ilişkinin önemine işaret ediyordu.

Ancak Paolera kent planlaması üzerine düşünürken İkinci Dünya Savaşı, kentleri büyük bir yıkıma uğrattı. Yıkılan yalnızca yapılar değildi; kent yaşamını oluşturan toplumsal ilişkiler de altüst olmuştu. Kentlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapılarıyla birlikte yeniden kurulması gerekiyordu.

Bu koşullarda Paolera, 1949 yılında şehir planlamasının yeniden yapılanma sürecinde belirleyici bir rol üstlenmesi gerektiğini savunarak 8 Kasım'ın Dünya Şehircilik Günü olarak kutlanmasını önerdi. Amaç, toplumun farklı kesimlerinin, merkezi ve yerel yöneticilerin ve plancıların kentlerin geleceğine ilişkin birlikte düşündükleri, deneyimlerini paylaştıkları ve planlamanın sonuçlarını tartıştıkları bir zemin oluşturmaktı.

Dünya Şehircilik Günü, Türkiye'de de kentleşme ve planlama sorunlarının tartışıldığı önemli bir mesleki buluşma platformuna dönüştü. 1977 yılında başlayan bu gelenek, 1996 yılında düzenlenen 20. Dünya Şehircilik Günü ve 4. Türkiye Şehircilik Kongresi'nin ardından sekreteryanın Mimar Sinan Üniversitesi'nden TMMOB Şehir Plancıları Odası'na devredilmesiyle kurumsal süreklilik kazandı. Bu birikim, planlamanın bilimsel ve kamusal niteliğini savunma sorumluluğumuzun da önemli bir parçasıdır.

Bugün, Dünya Şehircilik Günü'nün ortaya çıkışından geçen on yılların ardından, kentlerin ve planlamanın geleceğini tartışmaya devam ediyoruz. Kentlerin ortak yaşam alanları olarak korunması ile kentsel mekânın ekonomik beklentiler doğrultusunda şekillendirilmesi arasındaki gerilim, bu tartışmaların temel başlıklarından biri olmayı sürdürüyor.

Uzun yıllardır uygulanan kentleşme politikaları, planlamanın uzun vadeli, bütüncül ve kamu yararını gözeten yaklaşımını giderek zayıflatmıştır. Planlama kararlarının parçacı müdahalelerle şekillendirilmesi, kamusal alanların yapılaşma baskısı altında kalması, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında yaşanan sorunlar ve kentsel hizmetlere erişimde derinleşen eşitsizlikler, bu yaklaşımın mekânsal sonuçlarıdır.

Oysa kentler yalnızca yapıların ve ekonomik faaliyetlerin bir araya geldiği fiziksel mekânlar değildir. Kentler; sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel ilişkilerin oluşturduğu bir bütündür. Farklı toplumsal kesimlerin bir arada yaşadığı, ortak değerler geliştirdiği ve kolektif belleğin oluştuğu yaşam alanlarıdır.

Biliyoruz ki insanlar mekânları, mekânlar da insanları yeniden şekillendirir.

Bu nedenle şehir planlamasının temel sorumluluğu, yalnızca mekânsal gelişmeyi yönlendirmek değil; toplumsal ihtiyaçları gözetmek, eşitsizlikleri azaltmak, doğal ve kültürel varlıkları korumak ve herkes için sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir kentler oluşturmaktır.

İzmir'in Geleceği Bütüncül ve Kamu Yararını Esas Alan Planlamayla Şekillendirilmelidir

İzmir'in bugün karşı karşıya olduğu kentleşme sorunları, planlamanın kamusal niteliğinin ve bütüncül yaklaşımının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kamuoyunda Basmane Çukuru olarak bilinen alanın geleceği, yalnızca mülkiyet ve yapılaşma hakları üzerinden ele alınamaz. Kültürpark'ın hemen bitişiğindeki bu alanın, kentin tarihsel belleği, kamusal yaşamı ve açık yeşil alan sistemiyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. İzmir'in merkezinde yeni yüksek yoğunluklu yapılaşmalardan çok, herkesin erişebileceği nitelikli kamusal alanlara ihtiyaç bulunmaktadır. Kültürpark'ın tarihsel ve kamusal bütünlüğünün korunması, bu açıdan temel bir planlama sorumluluğudur.

Benzer biçimde Gediz Deltası, İnciraltı'nın doğal ve tarımsal alanları, Çakalburnu Lagünü ve İzmir Körfezi, birbirinden bağımsız alanlar değil, kentin ekolojik bütünlüğünün parçalarıdır. Bu alanların yapılaşma ve kullanım baskıları altında kalması, biyolojik çeşitliliği, doğal sistemlerin sürekliliğini ve kentin iklim değişikliğine karşı dirençliliğini tehdit etmektedir. Bu nedenle söz konusu alanların korunmasını esas alan planlama kararlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yeniden gündeme gelen Körfez tüp geçişi gibi büyük ölçekli ulaşım projeleri de yalnızca ulaşım kapasitesi ve yatırım maliyetleri üzerinden değerlendirilemez. Körfez'in su dolaşımı, denizel habitatları ve kıyı ekosistemleri üzerindeki olası etkileri bilimsel olarak ele alınmalı; toplu taşımayı güçlendiren, çevresel etkileri daha düşük ulaşım alternatifleri önceliklendirilmelidir.

İzmir'in tarihsel ve kültürel mirası da bütüncül bir koruma yaklaşımını gerektirmektedir. Kemeraltı ve Basmane'nin çok katmanlı tarihsel dokusu, Kültürpark'ın kamusal niteliği, Alsancak, Punta, Darağaç ve Turan aksındaki endüstri mirası; kentin tarihsel kimliğinin, üretim kültürünün ve toplumsal belleğinin önemli parçalarıdır. Bu alanların korunması, yalnızca yapıların değil, kent yaşamını oluşturan toplumsal ilişkilerin ve kültürel sürekliliğin de korunmasını gerektirmektedir.

Deprem riski, iklim değişikliği, su ve hava kirliliği, altyapı sorunları ve derinleşen toplumsal eşitsizlikler ise planlamanın kamusal sorumluluğunu daha da artırmaktadır. İzmir'in geleceği; afet risklerini azaltan, güvenli barınma hakkını gözeten, doğal ve

kültürel varlıkları koruyan, kamusal hizmetlere eşit erişimi sağlayan bütüncül planlama politikalarıyla şekillendirilmelidir.

Ekolojik mirası korumak yaşamın doğal temellerini, kültürel mirası korumak ise toplumsal belleği ve kimliği korumaktır. Her ikisi de demokratik, sağlıklı ve yaşanabilir kentlerin vazgeçilmez koşullarıdır.

Planlamanın Kamusal Niteliğini ve Kent Hakkını Savunuyoruz

Kentlerin karşı karşıya olduğu çoklu krizler, şehir planlamasının kamusal sorumluluğunu yeniden hatırlatmaktadır. Afet risklerinin azaltılması, iklim değişikliğine uyum, barınma hakkının korunması, temel kentsel hizmetlere erişim ve doğal varlıkların sürdürülebilirliği, birbirinden bağımsız ele alınamayacak planlama meseleleridir.

Bu nedenle kentlilerin eşitliğini savunan, sürdürülebilir, kapsayıcı, sağlıklı, erişilebilir ve güvenli kentler oluşturabilmek için planlamanın bilimsel ve kamusal niteliğini güçlendirmeye ihtiyaç duyuyoruz.

Herkes için yaşanabilir kentler planlamak ve kamu yararını önceliklendirmek, şehir planlama disiplininin temel ilkelerindendir. Ancak kentleşme politikalarında ekonomik önceliklerin belirleyici hâle gelmesi, planlamanın kamu yararını gözeten yönünü zayıflatmakta; bilimsel ve teknik değerlendirmelerin karar süreçlerindeki etkisini sınırlandırmaktadır.

Bu süreçte şehir plancıları da mesleki bilgi ve sorumluluklarını kamu yararı doğrultusunda kullandıkları için çeşitli baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. Planlamanın bilimsel esaslarının ve mesleki bağımsızlığın korunması, yalnızca şehir plancılarının mesleki hakları açısından değil, kentlerin geleceği açısından da önem taşımaktadır.

Başta meslektaşımız Tayfun Kahraman olmak üzere, kent hakkını ve kamusal alanları savundukları için özgürlüklerinden mahrum bırakılan meslektaşlarımızla dayanışmamızı sürdürüyoruz. Kamu yararını savunmanın ve mesleki sorumluluklarımızı yerine getirmenin cezalandırılmasına karşı çıkıyoruz.

Kent hakkı, yalnızca kentte yaşama ve kentsel hizmetlerden yararlanma hakkı değildir. Kentin geleceğine ilişkin kararlara katılma, kamusal kaynaklar üzerinde söz sahibi olma ve ortak yaşam alanlarını birlikte şekillendirme hakkıdır. Bu nedenle planlama, bilimsel bilgiye dayanan olduğu kadar, demokratik katılımı ve toplumsal ihtiyaçları esas alan bir süreç olmak zorundadır.

Ortak Geleceğimiz İçin Planlamayı Savunmaya Devam Edeceğiz

Afetler, iklim, gıda ve yoksulluk gibi çoklu krizler çağında; mesleğimizin kamusal niteliğini, planlama esaslarını, doğayı, kamusal alanları ve meslektaşlarımızın haklarını korumaya, savunmaya devam edeceğiz.

Planlama sürecinde kamu yararını esas almak, bilimin rehberliğinden vazgeçmemek ve mesleki dayanışmayı güçlendirmek temel sorumluluğumuzdur. Krizlerin derinleştiği, kentlerimizin yapılaşma ve kullanım baskısı altında kaldığı bu dönemde şehir plancılarının sorumluluğu daha da artmıştır.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi olarak, kentlerimizin geleceğinin bilimsel planlama ilkeleri, kamu yararı ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirilmesi gerektiğini bir kez daha vurguluyoruz.

Kentler, orada yaşayan tüm canlıların ortak yaşam alanıdır. Bu anlayışla doğal ve kültürel varlıklarımızı korumak, kamusal alanları güçlendirmek, afetlere karşı güvenli yaşam alanları oluşturmak ve kentlilerin karar süreçlerine etkin katılımını sağlamak için mesleki ve toplumsal sorumluluğumuzu yerine getirmeye devam edeceğiz.

Kentlilerin bir arada, barış içinde yaşaması ancak demokratik bir toplumda, eşit yurttaşlık temelinde mümkündür. Bu inançla ülkemizde ve kentlerimizde barışı ve eşit yurttaşlığı savunmaya devam edeceğiz. Adil, güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir kentler için tüm meslektaşlarımızı ve kentlileri dayanışmaya, kent hakkını ve planlamanın kamusal niteliğini birlikte savunmaya çağırıyoruz.

8 Kasım Dünya Şehircilik Günü kutlu olsun!

TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI İZMİR ŞUBESİ